

IV. Rámcový vývoj působení lidské společnosti na reliéf

Člověk - činitel ovlivňování okolního prostředí již před 3 miliony let (raně civilizační typ). Dle archeologických vykopávek od období staršího paleolitu. Působení člověka na reliéf (antropogenní ovlivnění) se v různých částech světa liší zejména s ohledem na různou úroveň vývoje společnosti.

Základní prehistorické a historické etapy působení člověka na reliéf lze vymezit období: ***paleolitu, mezolitu, neolitu, eneolitu, doby bronzové, železné, římské, období stěhování národů, staroslovanské období a období středověku.***

Období paleolitu (starší doba kamenná)

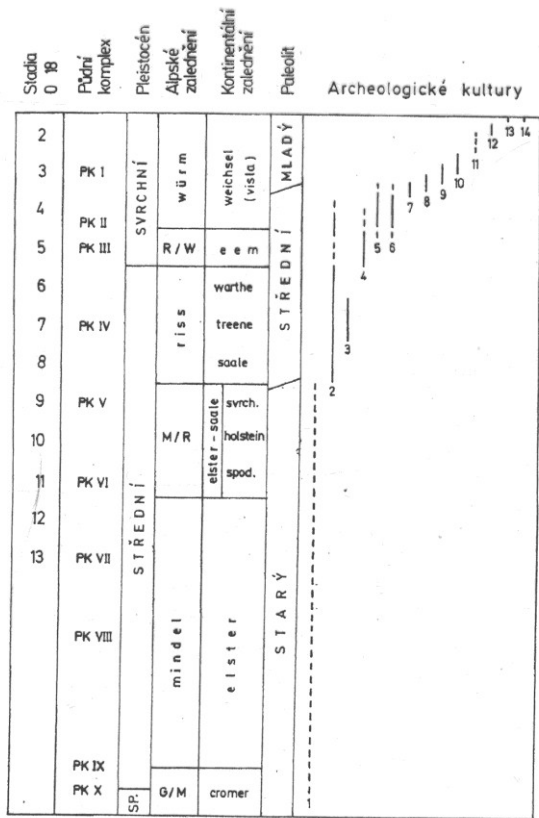
❑ **nejstarší paleolit** (3/2,5 mil. – 1 mil./600 tis. let př. n. l.)

❑ **starý paleolit** (1 mil./600 tis. – 300/250 tis. let př. n. l.), první doklady i ze střední Evropy

❑ **střední paleolit** (300/250 tis. – 40 tis. let př. n. l.) – v období středního paleolitu nastal poslední glaciál würm (začal přibližně před 115 tis. lety)

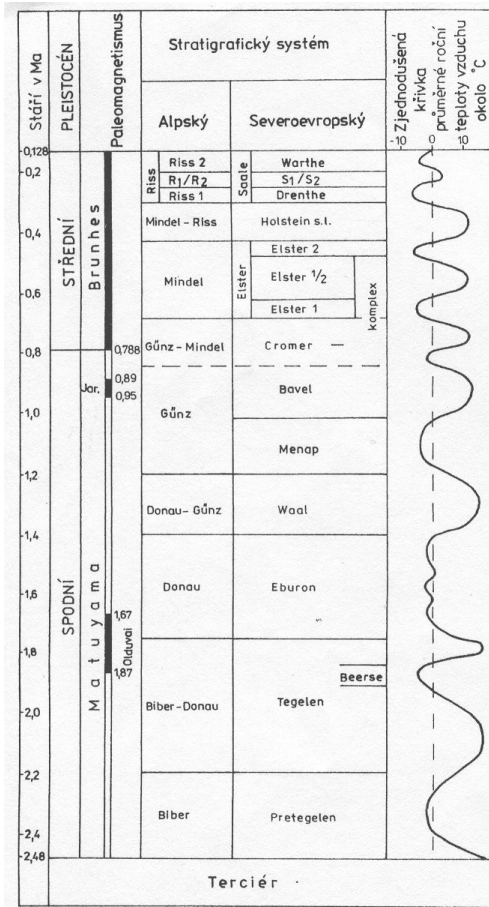
❑ **mladý paleolit** (40 tis. – 10 tis. let př. n. l.) – v období 22 tis. až 18. tis. let př. n. l. dosáhlo vrcholu poslední zalednění a přešlo v pozdní glaciál

❑ **pozdní (epipaleolit) paleolit** (10 tis. – 8 tis. let př. n. l.)

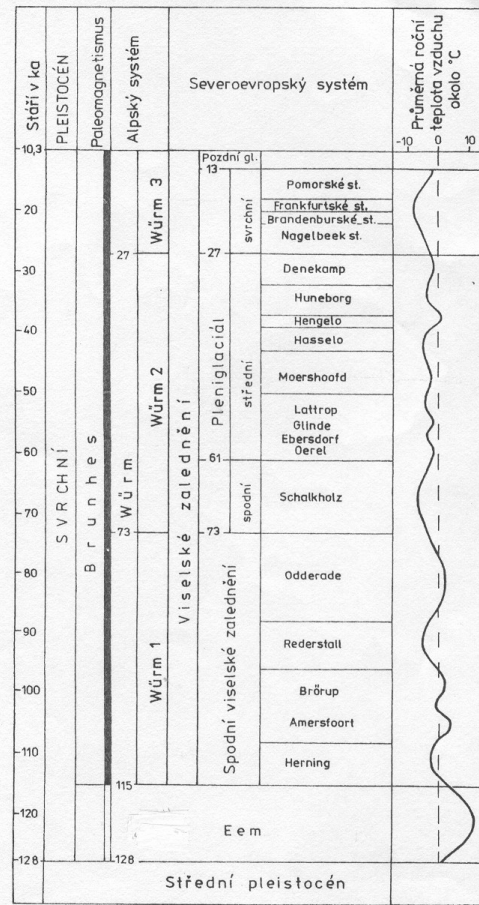

Obr. 1. Přehledná chronologická tabulka. 1 - starý paleolit, 2 - mladý acheuléen, 3 - časný moustérien, 4 - taubachien, 5 - moustérien, 6 - micoquien, 7 - bohunicien, 8 - szeletien, 9 - aurignacien, 10 - gravettien (pavlovien), 11 - epigravettien, 12 - magdalénien, 13 - epimagdalénien, 14 - tišnovský typ
 Fig. 1. Chronological review. 1 - Lower Paleolithic, 2 - Upper Acheulian, 3 - Early Mousterian, 4 - Taubachian, 5 - Mousterian, 6 - Micoquian, 7 - Bohunician, 8 - Szeletian, 9 - Aurignacian, 10 - Gravettian (Pavlovian), 11 - Epigravettian, 12 - Magdalenian, 13 - Epimagdalenian, 14 - Tišnovian.

Paleolit Moravy a Slezska

Stratigrafie spodního a středního pleistocénu. Podle různých pramenů sestavil T. Czudek.

Stratigrafie svrchního pleistocénu. Podle různých pramenů sestavil T. Czudek.

Stáří let BP		Paleomagnetismus	F Firbas 1949,1954 in: G.Lang 1994	J. Mangerud 1973	L. Starkel 1977, 1991	V. Ložek 1982	Archeologicko- historická periodizace (V. Podborský, 1997)
1000	N	s	Subatlantik	svrchní	Subatlantik	Subatlantik	Doba hradištní (slovanská)
2000							Subatlantik
2800-2500	E	e	Subboreál	střední	Subboreál	Subboreál	Doba železná
3000							Subboreál
4000	C	h	Atlantik	střední	Atlantik	Atlantik	Eneolit
5000							Atlantik
6000	O	u	Boreál	spodní	Boreál	Boreál	Mezolit
7000							
8000	H	B	Preboreál	spodní	Preboreál	Preboreál	Paleolit
8800-8500							
10000							
10300							
Mladší dryas							

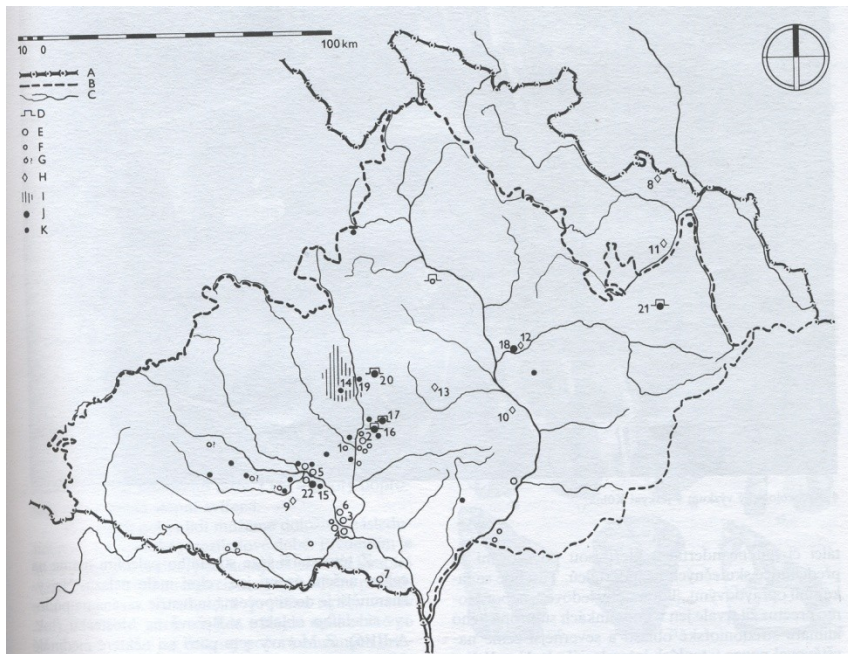
1. Stratigrafie a archeologicko-historická periodizace holocénu. Sestavil T. Czudek.

Paleolit - minimálnímu narušení přírodního prostředí. Hlavním způsobem získávání potravy byl lov a sběr plodin, minimum zásahů do krajiny. Pouze v omezené míře byl používán materiál k výrobě kamenných nástrojů, převážně se jednalo o využití úlomků skalních masivů a primárními nalezišti byly akumulace sedimentů (nejčastěji glaciální a fluvioglaciálních).

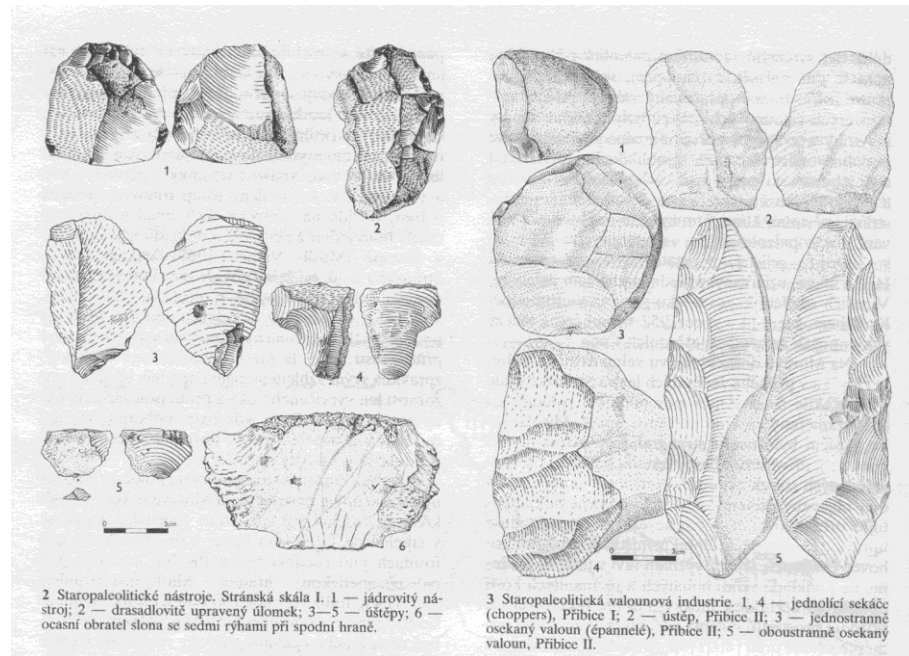
Jedním z nejvýznamnějších nalezišť starého paleolitu je na území České republiky lokalita Stránská skála v Brně.

Střední paleolit osídlení koncentrace zejména do krasových oblastí - významné nálezy v Moravském krasu (např. v jeskyni Kůlna, jeskyni Švédův stůl u Ochozu) nebo v jeskyni Šipka ve Štramberku. Nejstarší nálezy *Homo sapiens sapiens* pochází z Mladečských jeskyní na Olomoucku u Litovle.

Období 21 tisíc až 29 tisíc let př. n. l. byla na našem území rozvinuta jedna z nejvýznamnějších mladopaleolitických kultur (gravettien nebo pavlovien) a některé moravské lokality dosáhly celosvětové proslulosti (nap. Dolní Věstonice a Pavlov).

Mapka 2 Rozšíření starého a středního paleolitu. A — státní hranice; B — historická zemská hranice; C — říční síť; D — jeskyně; E — počáteční industrie starého paleolitu; F — ojedinelé nálezy starého paleolitu; G — nejisté nálezy starého paleolitu; H — pěstní klín; I — asi 90 lokalit středního paleolitu v oblasti Bořitova; J — početná industrie středního paleolitu; K — ojedinelé nálezy středního paleolitu. 1 — Brno-Červený kopec; 2 — Brno-Stránská skála; 3 — Ivaň; 4 — Mušov; 5 — Pravlov; 6 — Přibice I, II; 7 — Valtice; 8 — Bohuslavice; 9 — Kadov; 10 — Karolín; 11 — Polanka n. O.; 12, 18 — Předmostí u Přerova; 13 — Určice; 14 — Bořitov V; 15 — Maršovice I, IV; 16 — Mokrá-Pekárna; 17 — Ochoz-Svédův stůl; 19 — Ráječko; 20 — Sloup-Kůlna; 21 — Štramberk-Šípka; 22 — Vedrovce VI—VIII.

2 Staropaleolitické nástroje. Stránská skála I. 1 — jádrovité nástroj; 2 — drasdivitě upravený úlomek; 3—5 — úštěpy; 6 — ocasní obratel slona se sedmi rýhami při spodní hraně.

3 Staropaleolitická valounová industrie. 1, 4 — jednolící sekáče (choppers), Přibice I; 2 — ústěp, Přibice II; 3 — jednostranně osekávaný valoun (ěpanněl), Přibice II; 5 — oboustranně osekávaný valoun, Přibice II.

Mezolit

(střední doba kamenná, konečný paleolit) 8 000 - 6 000 př.n.l.

Počátek holocénu

Charakteristické postupné oteplování - rozšiřování teplomilné vegetace do vyšších zeměpisných šířek.

Rozptýlenost zdrojů potravy znamenala i rozptýlenost osídlení. Osady malé a obyvatelstvo se během roku pravděpodobně stěhovalo podle zdrojů obživy (lov – **rybolov** – **sběr**). Není však známo, na jaké vzdálenosti ke stěhování docházelo, ale je doloženo, že sídliště byla vyhledávána opakovaně.

Období mezolitu je historicky prvním obdobím, kdy se objevují nejstarší sídelní tvary související se stavbou osad.

Pouze na některých sídlištích se však objevují terénní úpravy v podobě vhloubené jámy či ochranného valu. Mezi významné evropské lokality s doklady osídlení v období mezolitu patří například lokalita **Star Carr v Anglii, jeskyně Franchthi v Řecku, lokalita Cramond ve Skotsku** či **lokalita Pulli Settlement v Estonsku.**

Naše území osídlení – písečné polohy v blízkosti řek Jihlavy, Svatky, Dyje a Moravy. Významnou je lokalita Smolín severně od Pohořelic nebo Přibice v soutokové oblasti Jihlavy a Svatky. V Čechách - mezolitické osídlení doloženo v pískovcových skalních městech na Českolipsku, kde mezi Pavličkami a Českou Lípou je zatím doloženo 22 využívaných skalních převisů (využívaných jako obydlí) a 12 otevřených lokalit, které představují nejdůležitější mezolitický areál na území ČR.

Neolit (mladší doba kamenná)

Neolit je pravěké období, jehož počátek je datován v Evropě do 6. tisíciletí př. n. l. Podle Podborského (2006) se neolit ve střední Evropě člení na 4 základní vývojová období:

- ❑ **protoneolit**
- ❑ **starý** (5 700/5 500 př. n. l. – 5 000/4 900 př. n. l.)
- ❑ **střední** (5 000/4 900 př. n. l. – 4 700/4 500 př. n. l.)
- ❑ **mladý** (4 700/4 500 př. n. l. – 3 700/3 500 př. n. l.)

Přechod od lovu a sběru k zemědělství. Soubor inovací, který nazýváme neolitem vykrytalizoval současně nezávisle na sobě na více místech světa: v Číně, jižní a střední Americe a v Africe.

Zásadní změna je označována neolitická revoluce - v jednotlivých regionech světa nastala v různých obdobích.

Nejstarší doklady o průběhu neolitické revoluce jsou z oblasti Předního Východu - **počátek neolitu kladen do 10. až 9. tisíciletí př. n. l.** Pěstování (pšenice a ječmen) a chov dobytka. Nejstarší sídliště, kde byla archeologicky zaznamenána přítomnost obilovin, je lokalita Mureybit v severní Sýrii, lokalita **Ali Koš v Íránu** a lokalita **Jericho v Jordánsku**. Jericho je považováno za jedno z nejstarších měst na světě s kontinuálním osídlením (geneze více než 20 po sobě navazujících osad, z nichž nejstarší je datována do období okolo roku 9 tis. př. n. l.

Podobná centra se o několik století později vytvořila ve střední Americe a v Číně v povodí Žluté řeky.

Na českém území se neolit reprezentován **kulturou s lineární keramikou, na kterou navazuje kultura s vypíchanou keramikou. Moravská malovaná keramika.** Nejúrodnější polohy na jižní Moravě, Pomoraví a Opavsku a pak na západ. S určitým časovým zpožděním byly dosídleno Polabí a střední a západní Čechy (okolí Prahy, Poohří).

Zemědělství (různě intenzivně doplňovaným lovem – intenzivní zejména na staroneolitických sídlištích, sběrem, rybolovem). Osady s tzv. dlouhými domy – období starého neolitu.

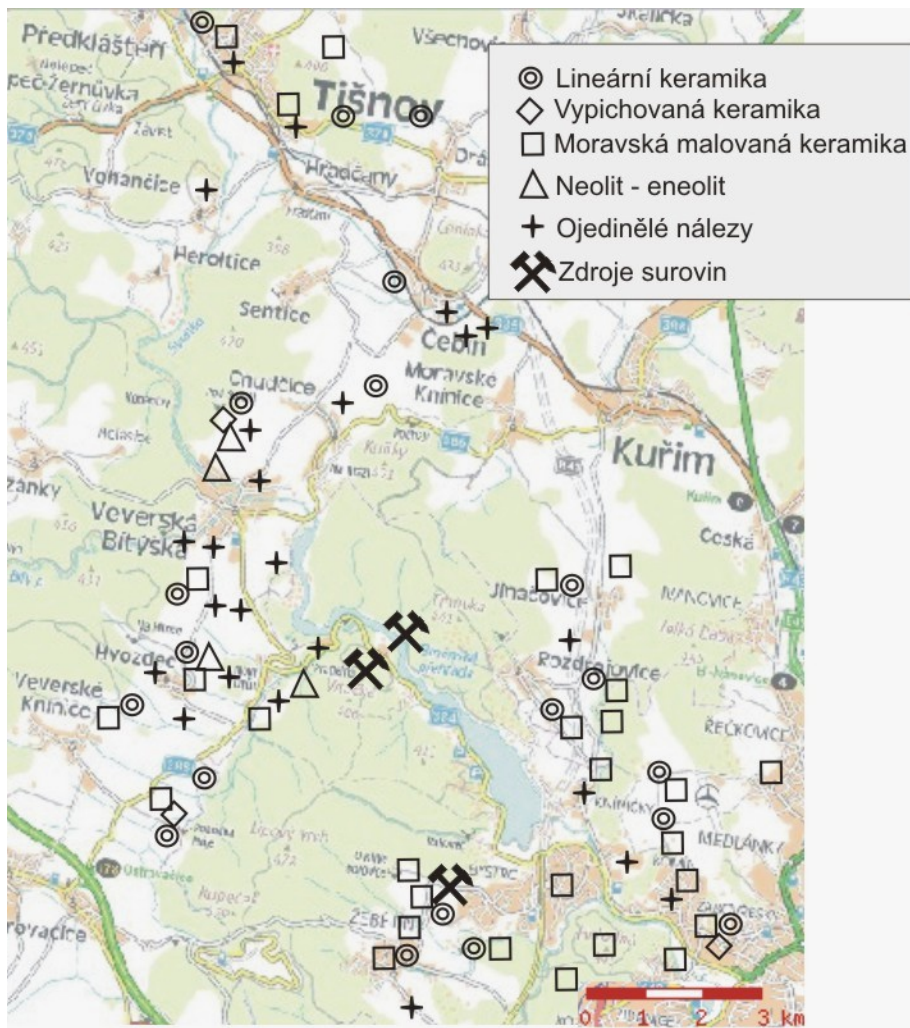
Objevují se primitivní výšinná sídliště a v mladém neolitu vznikají typické rondely - Kruhové areály vymezené hrotitým příkopem a palisádou, s několika vchody orientovanými na astronomické azimuty.

Rondely např. Těšetice – Kyjovice, Mašovice nebo Bulhary, jsou situovány na místech s dalekým výhledem a předpokládá se jejich kultovní a kalendářní funkce. Bylany u Kutné Hory.

Vliv člověka na reliéf a celou krajinu se od mezolitu až do neolitu postupně zvyšoval a podle posledních výzkumů a navržených modelů (Sádlo a kol. 2005) není přechod od mezolitu k neolitu spojován s ostrým přechodem neolitizací (tzv. neolitickou revolucí), neolit musel překonávat méně překážek v přírodním prostředí a **vzniklá kulturní krajina (včetně reliéfu) je ve výsledku daleko menší inovací než bylo doposud předpokládáno.**

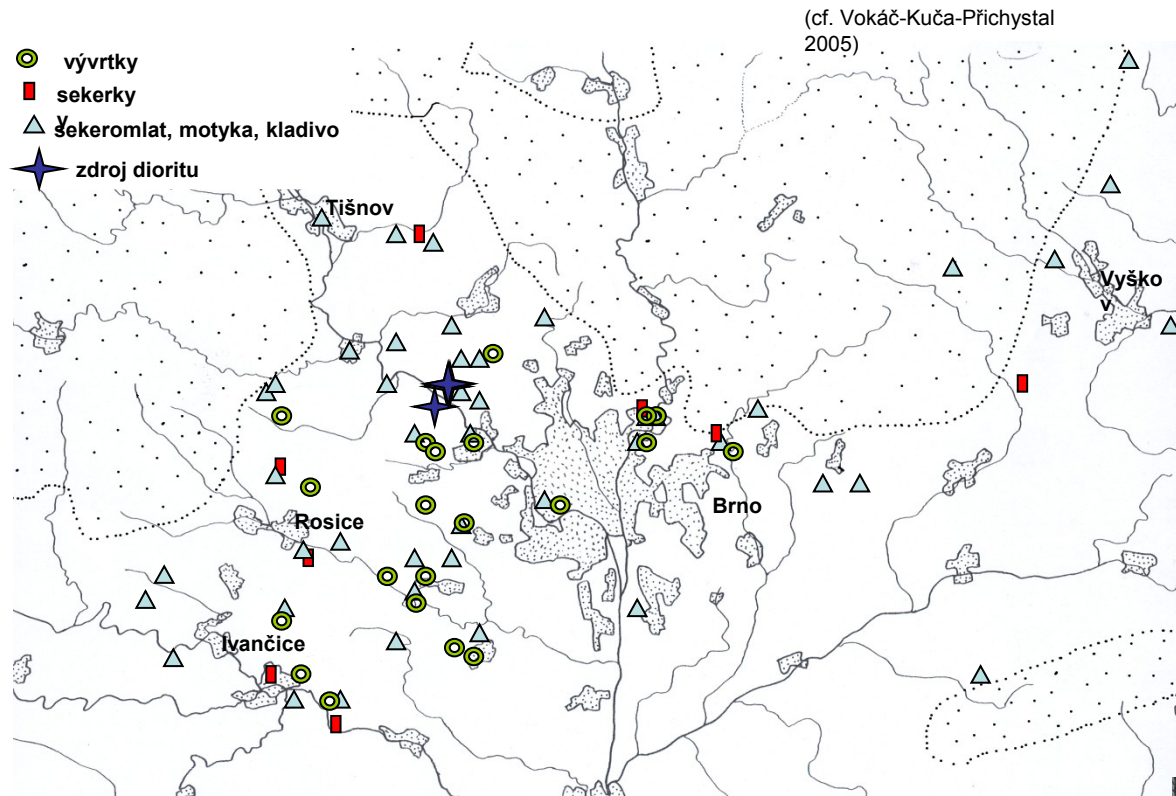
Rovněž je zapotřebí zmínit pro období neolitu **první vyhledávání a těžby nerostných surovin, které sloužily k výrobě nástrojů (např. diority, metabazity, želešické břidlice), které znamenaly místně významné zásahy do abitického prostředí krajiny**

Neolit sz. okolí Brna

Nálezy keramiky v zámovém území (ve spolupráci s J. Doleželem, AÚ AV ČR, v. v. i.)

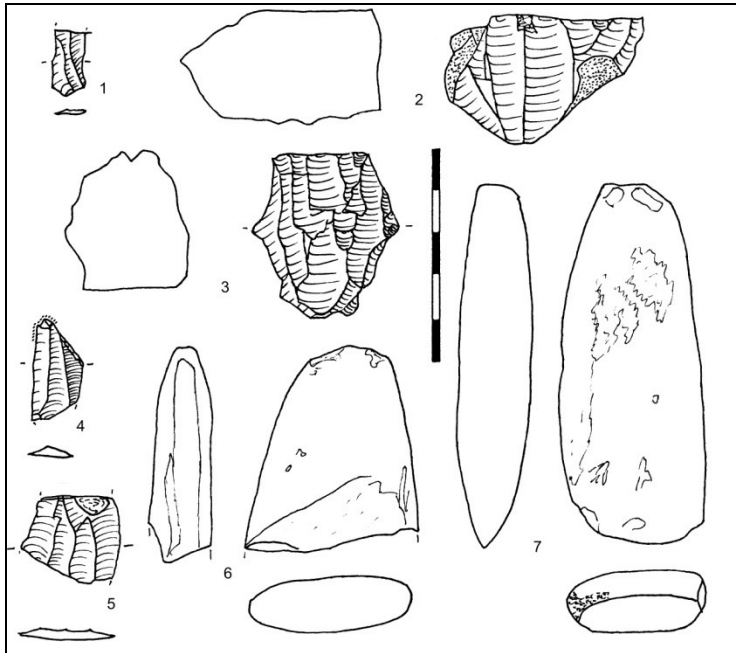
Amfibolický diorit- vrtné artefakty a sekerky

Nálezy vrtných artefaktů neolitického osídlení z amfibolického dioritu typu Rokle

Antropogenní aspekty prehistorického ovlivnění a osídlení archeologie, Svratka jako významná komunikační linie

Lokalita Obora Holedná
Úlomky, keramiky, štípaná industrie,
broušená industrie (plochá sekerka, týlová
partie ploché sekerky, zrnotěrka
deskovitého tvaru, podložka z dioritu
s vybroušeným povrchem, kus velkého
otloukače - spolupráce s katedrou
archeologie FF MU Brno

**Mladoneolitické sídliště (4 tis.
př.n.l.) - součást hustého
sídelního řetězce kultury
s moravskou malovanou
keramikou – západní část
Brněnské kotliny**

Těšetice

Eneolit (pozdní doba kamenná, doba měděná – 4000/3 500 až 2 000/1900 př. n. l

Typickou charakteristika eneolitu **znalost zpracování mědi** (i když již na konci mladého neolitu existují první doklady o jejím využití)

Výrazná diferenciacie stupně vývoje v jednotlivých regionech světa. Střední Evropa eneolit, Oblast Blízkého východu první otrokářské státy. Ve 4. a 3. tisíciletí první sumerské městské státy Eridu a Uruk. Městská centra Sýrie a Palestina (např. Město Ebla) a v Egyptě se stává centrem Staré říše Mennofer.

Zemědělství - oradlo, chov domácích zvířat, lov, první uplatňování mědi, výšinná hradiště, později zlata a stříbra k výrobě šperků, zbraní, nástrojů, přísun soli, jantaru, vyhledávání přírodních zdrojů

Epiatlantik

Charakteristické kvalitativní změny:

- způsob obdělávání půdy: tažná síla dobytka, čtyřkolý vůz a oradlo.
- změna osídlení - zvyšování koncentrace obyvatelstva v některých regionech
- rozvoj řemesel - první centra řemeslné výroby a směny (obchodu) – hradiska. Výšinná sídliště často opevněná systémem příkopů, valů a kamenných hradeb (např. *Rmíz u Laškova* u Náměště na Hané, *Staré Zámky* u Líšně, *Homolka* u Stehelčevsi nebo *Řivnáč* u Žalova, *Grešlové Mýto*, *Jevišovice*, *Kramolín*, *Křepice*, *Lhánice*, *Mohelno*, *Senorady*, *Vysočany* a *Znojmo*).

Zásahy do abiotického prostředí – tj. vznik tvarů spojených s těžbou nerostných surovin a jejich vyhledáváním:

vyhledávání přírodních zdrojů např. **mědi, zlata, stříbra, soli** a např. *Krzemionki* u *Krakova*, kde byl nalezen systém eneolitických šachet a štol.

Na britských ostrovech doly na pazourek v *Harrow Hill* nebo *Cissbury*.

Na našem území nestarší těžené lokality doly na křemenec **v Tušimicích v Podkrušnohorské pánvi a těžební areál (těžební jámy) rohovce v Krumlovském lese u Moravského Krumlova**.

Doba bronzová - 2000/1900 – 750/700

Využívání bronzu jako hlavní suroviny nejen pro výrobu pracovních nástrojů (např. sekery), ale také šperků a zbraní.

Vyhledávání a těžba surovin pro výrobu bronzu - **měď a jiné kovy (cín, olovo, hliník)**.
Ložiska měděných rud v Evropě např. Chorvatsko, Kavkaz, jižní Polsko, střední Německo, Itálie, Španělsko, Anglie nebo Kypr, ložiska cínu již byla vzácnější.

V Evropě ve větší koncentraci Krušné hory, na Pyrenejském poloostrově a v oblasti Cornwall v Anglii.

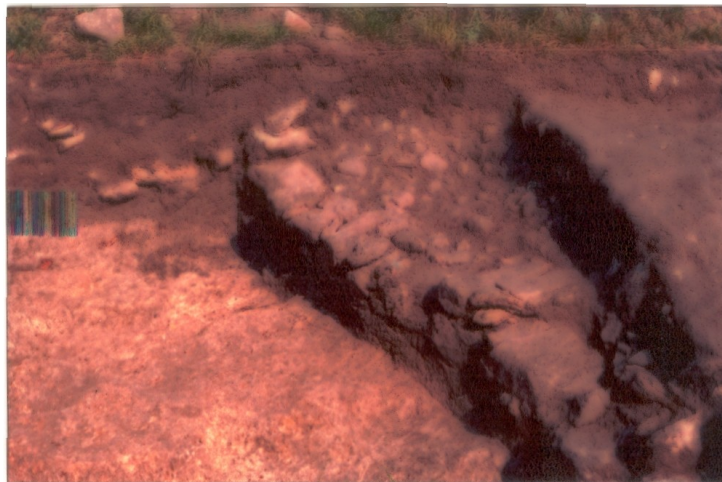
Další těžbou surovinou, nejčastěji metodou rýžování, bylo **zlato**.

Osídlení - **opevněná hradiska** - specifické **pohřební tvary (např. pohřební mohyly)**.

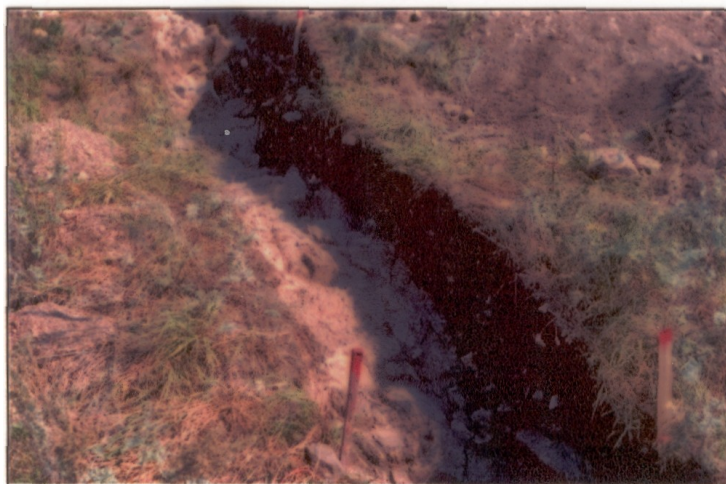
Vzhledem k všeobecnému rozšíření mohylového způsobu pohřbívání v západní Evropě a ve středním Podunají, včetně našeho území, hovoříme o komplexu mohylových kultur.

Na našem území např. v oblasti Ždánického lesa a Chřibů a na Znojemsku (v lokalitě Borotice má pohřební mohyla průměr 16 metrů a výšku 1,5 metrů).

Podobně zachované mohyly jsou v západních Čechách (např. na Plzeňsku a **Klatovsku**), které jsou specifickou oblastí a pohřební mohylový ritus byl dlouhodobý (až doba halštatská).

Archeologické vykopávky v horní části lokality Šobes probíhaly v roce 2000. Nálezy z období kultury z malovanou keramikou a kultury nálevkovitých pohárů. Foto K. Kirchner.

Archeologické vykopávky v horní části lokality Šobes z roku 2000. Pod málo mocnou vrstvou hlinitokamenitých svahovin bylo odkryto velmi členité granodioritové podloží. Foto K. Kirchner.

HUSÍN

s kótou 461.2m n. m.

Jsmo na tradiční vycházkové trase Klatovanů. Za námi je osada Dupanda, níže jsou Andělice. Výhledy k horizontu nabízejí sledování pásma vrcholů Branžovského lesa - zleva od Bítové přes Doubravu k Bělýšovskému lesu, Bělči, Tuhošti a Stramchyni u Červeného Poříčí. "Orlí hnízdo" je samota Komošín a vpravo osada na Sekrůtě. Vstup do lesa lemují trnky, hloh, jív, vlevo rostou bylinné jestřábníky - hladký okoličnatý, lesní, savojský. Stromové patro tady pestré, od dubů, osik až po borovici vejmutovku. V okolí klesající cesty k Tajanovu lze vystopovat parazitický hnilák smrkový, drobnou třezalku rozprostřenou, protěž lesní, trávy válečku prapořitou, smělek jehlanovitý aj.

Člověk, který tady vyšel náprstník červený (viz obrázek), snad ani neví, jak se tato rostlina stále šíří....

MOHYLOVÉ POHŘEBIŠTĚ

Archeologickou lokalitu v Husíně objevil a v poslední čtvrtině 19. století i prozkoumal JUDr. Karel Hostaš, zakladatel klatovského muzea. Pohřebiště tvořilo 43 mohyl ze střední a mladší doby bronzové (1600-900 př. Kr.) a dále ze starší a počátku mladší doby železné (800-400 př. Kr.) Celá lokalita byla archeologicky prozkoumána. Nalezené předměty, i na tehdejší dobu pečlivě provedená dokumentace z výzkumu, jsou dnes uloženy v Okresním muzeu v Klatovech.

V jednom ze svých deníků Karel Hostaš uvádí: "Mohyly na Husíně, a sice významných 17 mohyl, které vydaly nejvíce nálezů, označeno bylo tesanými žulovými kameny dne 12.10. 1908."

Husín – mohyly doba bronzová, starší doba železná

Opatovické hradisko – doba bronzová

3 Naučná stezka Hanýsek - Opatovické hradisko

Zde se nacházíte na Opatovickém hradisku asi 2,5 km jižně od vesnice ve věku 111 n. l. př. n. l.

Hradisko vyhledává před koncem starší doby bronzové (2. tisíciletí př. n. l.). Hradisko je plocha přibližně 100 x 100 m, která byla v minulosti zcela rovinná a bez výškových rozdílů. Bylo oploceno přírodním materiálem. Z této doby pochází nálezy keramiky, bronzových nástrojů a předmětů. V současnosti je hradisko chráněno jako kulturní památka České republiky.

Geometrická charakteristika

Hradisko má tvar čtverce se stranou 100 m. Jeho střed je vyznačen červenou tečkou. Všechny strany jsou rovné a všechny úhly jsou pravé. Hradisko je orientováno tak, že jeho strany jsou rovnoběžné s směry světových stran.

Poloha a rozloha Velkopopovického náhorního páneje

Velkopopovický náhorní pánež je plošina, která se nachází v severní části Brno-venkovského území. Její rozloha je přibližně 1000 km². Pánež je ohraničena z jihu a západu nížinami a z východu a severu kopci. Na jihozápadě páněže se nachází město Brno.

Legenda o Opatovickém hradisku

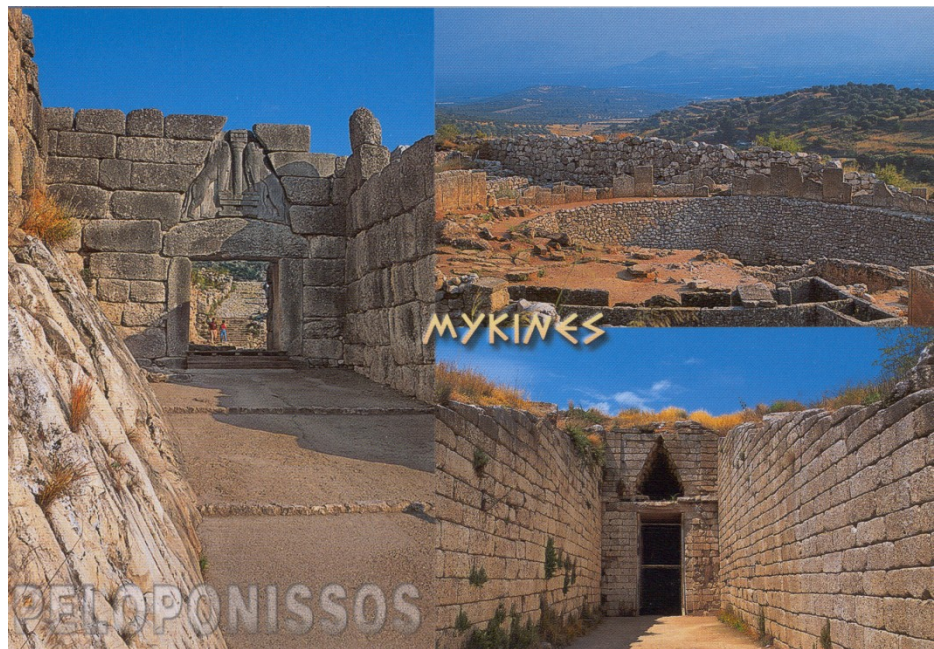
První lidé, kteří se objevili na území hradiska, byli lovci. Oni lovili zvířata a sbírali ovoce. Později se na území hradiska objevili zemědělci. Oni pěstovali obilniny a chovали zvířata. V současnosti je hradisko chráněno jako kulturní památka České republiky.

ISME ČÁSTI ZEMĚ - část 2

ISME (Instituce pro studium minulosti) je organizace, která se zabývá výzkumem minulosti. Oni provádějí archeologické výzkumy a publikují výsledky. ISME má sídlo v Brně a jeho členy jsou lidé ze všech částí země.

DELOPONISSOS

KASTRAKI-ASINE

330 m long and 150 m wide. Some have likened the silhouette of the rock to a ship with full sails.

According to Homer (B 560), Asine together with other Argive poleis (city - states), such as Argos, Tiryns and Epidauros, took part in the Trojan war with a fleet that consisted of 80 ships and was led by King Diomedes.

The earliest traces of settlement on the acropolis are from the Neolithic period (5th millennium BC). The site was subsequently settled during the Early Bronze Age (c. 2600 - 1900 BC), during the Middle Bronze Age (c. 1500 - 1250), during the Late Bronze Age (c. 1250 - 1050 BC) and again during the historical period to c. AD 600.

The fortification walls around the acropolis can be dated to c. 300 BC. They were most likely built by Demetrios Poliorcetes during his time as King of Macedonia. The main entrance lies in the north, with a side entrance in the east. The Great Bastion on the eastern side of the circuit wall, as well as two smaller towers on the acropolis, was built to resist catapults and other siege machines. The fortifications were added onto at least during the Byzantine (5th - 7th c. AD) and second Venetian (1686 - 1715) periods. During the Italian occupation in World War Two (1941-1943) trenches and other defense works were constructed on the acropolis.

Archaeological excavations were conducted by Swedish Archaeologists between 1922 and 1930 in the main settlement on the Acropolis, in the Lower Town and at the Barbourna Hill. From the 1970s onwards, excavations were resumed by the Swedish Institute at Athens and by the 4th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities at Nauplion. Remains of Bronze Age houses as well as graves were found on the Acropolis and in the Lower Town. Rich finds from the Late Bronze Age cemeteries on the Barbourna Hill north of the Acropolis and from the well-built houses in the Lower Town, demonstrate Asine's contacts with the Aegean islands as well as with Crete and Cyprus during this period. In the 1990s the wreck of a Mycenaean ship carrying cargo from both Crete and Cyprus was located near Cape Iria 14 km to the southeast of Asine.

A terracotta head of the same period, known as the "Lord of Asine", gave its name to a poem by the Nobel laureate G. Seferis. It was found in a cut room in one of the Late Bronze Age houses in the Lower Town and can be dated to 1200-1100 BC.

Asine flourished again in early historical times. In the 8th c. BC (Late Geometric period). At this time the town had contacts with Athens, as well as the Cyclades and the southern Peloponnese. According to Pausanias, Asine was destroyed by neighboring Argos, most likely around 700 BC, as it had taken Sparta's side in a war between those cities. The inhabitants were forcibly moved to the Asine of Messonia (today's Koroni).

The settlement at Asine declined for a couple of centuries but the site was never abandoned completely. An Archaic shrine to Apollon (7th-6th c. BC) has been located on the top of the Barbourna Hill. There are no extant remains, however.

From the Hellenistic period (3rd - 1st c. BC) have been found houses, as well as cisterns and olive presses both on the acropolis and in the Lower Town. Hellenistic burials have also been found in the neighborhood. The settlement at Asine continued into Roman times. Ruins of baths from this period (5th - 7th c. AD) can be seen in the Lower Town next to the picturesque chapel to Panaghia.

The finds from the excavations at Asine are mainly kept in the Nauplion Archaeological Museum. Some of the finds from the 1920s excavations are now in Sweden in accordance with an agreement between the Asine Committee of the 1920s and the then Greek government.

Από το μέρος του ήλιου ένας μακρύς γαλάς ολόγυρος και το φως γιγθίζοντας θαυματοειδώς στα μεγάλα πέτρα. Κοντά πέλας δαυτάνω τ' αφορησπαστά σενάτια κι ο βασιλιάς Άσινος τής Άσινος δύο χρόνια τέρη άνοητος; Αρρημονημένος απ' όλοια κι από τον Διημορ μόνο μιά άδελφ στην Ελλάδα κι εκείνη σβέβανη ρημένη εδώ σαν την ενόημο χρυσή προσουίδα. Τον άνοητο, θυμίζω τον έφο της, κούρω μέσα στο φός σαν το στεγνό πέλας στο σκαμμένο χέρμα κι ο ίδιος τρέξ μες στη βόσκιας με τα κοουπέ μες. Ο βασιλιάς της Άσινος ένα κούω κίτα απ' την προσουίδα ναυαίο μιά μες, ναυαίο μιά μες, κίτα από ένα όνομα: "Άσινος τε... Άσινος τε..."

Απόσπασμα από το ποίημα "Ο Βασιλιάς της Άσινος" του Γ. Σεφέρη

On the sunny side a long empty beach and the light striking diamonds on the huge walls. No living thing, the wild doves gone and the king of Asini, whom we've been trying to find for two years now, unknown, forgotten by all, even by Homer, only one word in the Iliad and that uncertain, thrown here like the gold burial mask. You touched it, remember its sound? Hollow in the light like a dry jet in dog earth; the same sound that our oars make in the sea. The King of Asina a void under the mask everywhere with us everywhere with us, under a name: Asinye Te... Asinye Te...

And his children statues and his desires the fluttering of birds, and the wind in the gaps between his thoughts, and his ships anchored in a vanished port.

Abstract from the poem "The King of Asini" by G. Seferis

ΚΑΣΤΡΑΚΙ ΚΑΣΤΡΑΚΙ
ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΒΑΡΒΟΥΡΝΑ
ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΒΑΡΒΟΥΡΝΑ
CHAMBER TOMBS

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟ
HELLENISTIC

ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΙΣΤΕΡΝΗΣ
ANCIENT CISTERN

ΡΩΜΑΪΚΟ
ROMAN

ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ
ITALIAN OCCUPATION

ΜΕΓΑΛΟΝ ΤΕΡΡΟΤΕΙΟ
MASON

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΥΛΗ
ITALIAN GATE

ΛΟΥΤΡΟ
BATH

Αποσπασμα από αρχαίο σχέδιο, δεκαετία 1920
Excerpt from the Hellenistic fortifications in the 1920's

Μυκηναϊκός θαλασσοπόρος τάφος
στο λόφο Βαρουβούρνας.
Mycenaean chamber tomb on the slope of Mt. Barbourna

Επιφανής Μυκηναϊκός πλοός σε αγγείο από την Άσιν
Drawing of a Mycenaean ship on a vase found at Asine

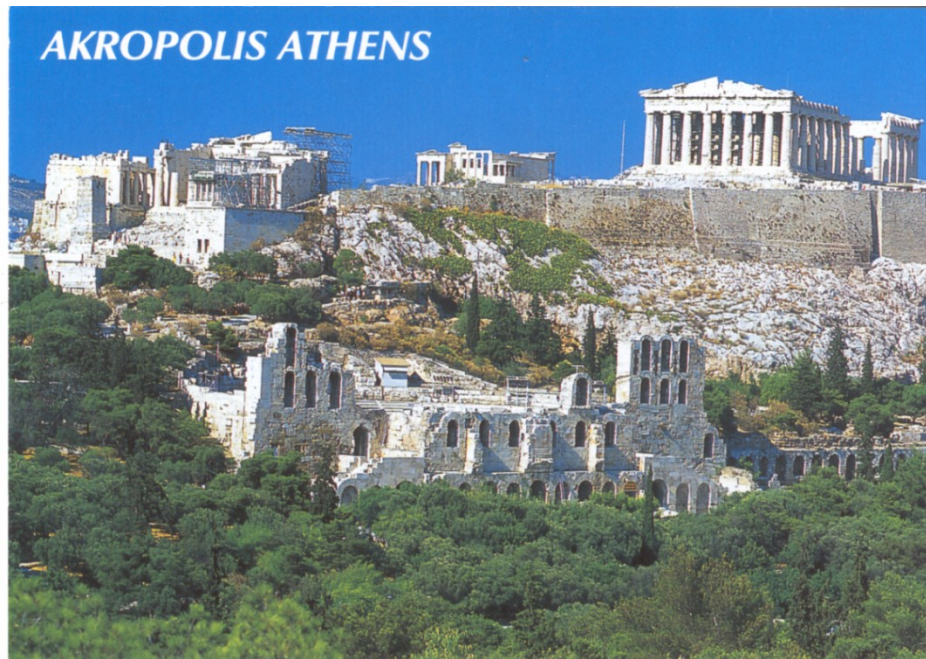
Ε. Π. Π. Ε. Α. σε συνεργασία με το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών
E. P. P. E. A. in cooperation with the Swedish Institute at Athens

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
GREEK MUSEUM OF CLASSICAL AND PREHISTORIC MONUMENTS

Řecko - Peloponés – Asine , stopy osídlení z neolitu, významná doba bronzová, hradby "3. stol. př.n.

AKROPOLIS ATHENS

Doba železná – straší doba železná – halštatská 750/700 – 400/370 př. n. l.

Bronzové srpy byly nahrazeny železnými, rolnictví, chov, pastevectví, čtyřkolové vozy. Masové používání železa, kovolitci, diferenciacie společnosti. Na Moravě horákovská kultura. Pohřbívání ve velkých mohylách. Zemnicové chýše, později obnovována hradiště (např. Leskoun, Plaveč, nové hradiska a opevnění Morkůvky, Borkovany – Ždánický les, Jevišovice).

Býčí skála

vchod pod 52 m vysokou skalní stěnou, stará výtoková jeskyně Jedovnického potoka (ztrácí se v Rudickém propadání), jeskyně Rudického propadání, Býčí skály a spodní patra j. Barová vytéká u křižovatky v Josefově. Přístupno prvních 320 m tzv. **Předsíň** nálezy již v paleolitu po tzv. Šenkův sifon, nynější vchod vystřílen Aloisem z Lichtenštejna v roce 1796.

Dr. Jindřich Wankl - zahájení výzkumů v 1867, 1872 prokopal Předšíň a nálezy interpretoval jako pohřeb halštatského velmože. Nález: dvě velká žároviště, vrstva vypáleného vápence až několik metrů silnou, vrstev zuhelnatělého obilí a uhlí, nad uhlím spečené předměty, obilniny, látky, železo, přes 40 zbytků koster většinou žen, trupy koní bez hlav a nohou

již více jak 100 let diskuze Wankel

pohřeb náčelníka,

bohatá prospektorská či podnikatelská skupina (kováři, žele. rudy),

- v letech 1980 85 nová interpretace (Nekvasil, Stloukal, Weber) úkryt obyvatelstva, které zahynulo pod spadnutým stropem (náhodný výbuch)

-obětní síň obětiště s možnou přítomností kovárny

- ústřední obětiště, nebo ukrytý poklad

V Býčí skále však byly objeveny v nedávné době i stopy po starší lidské činnosti, jedná se o nástěnné kresby zvířat, které odpovídají neolitickým aktivitám v jeskyni, zřejmě rituálního charakteru.

KOVÁRNA V BÝČÍ SKÁLE

Pročezal kůra, nebo?

Pročezal kůra, nebo? Býčí skála je hornatá hora s výhledem na město Brno. V hornatém terénu se nachází jeskyně, kde se v minulosti těžilo železo. V roce 1872 se začala v jeskyni těžba železa. Železo bylo použito pro výrobu železných výrobků. V roce 1912 se začala v jeskyni těžba železa. Železo bylo použito pro výrobu železných výrobků. V roce 1912 se začala v jeskyni těžba železa. Železo bylo použito pro výrobu železných výrobků.

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále je velmi těžká a nebezpečná. Železní rudy jsou těženy v jeskyni. Železo je použito pro výrobu železných výrobků. V roce 1912 se začala v jeskyni těžba železa. Železo bylo použito pro výrobu železných výrobků.

Nezapomeň zpracovat železo je z Moravského krum. důlů

Nezapomeň zpracovat železo je z Moravského krum. důlů. Železná ruda je těžena v jeskyni. Železo je použito pro výrobu železných výrobků. V roce 1912 se začala v jeskyni těžba železa. Železo bylo použito pro výrobu železných výrobků.

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

Práce v Býčí skále

mohyla Hlásnica – u Horákova s bohatě vybaveným kostrovým hrobem a s dochovanou keramikou malovanou geometrickými vzory na červeném podkladu

mohyla Kopeček – s obvodem 90 metrů a výškou 5 metrů

mohyla Hánov (Písecko) – s průměrem 20 metrů a kamenným věncem

mohyly v lokalitě Lékařova Lhota (Českobudějovicko) – 5 mohyl komorami a nálezy bronzových nádob a zbraní

mohyly v lokalitě Protivín (Písecko) – 2 velké mohyly s bohatými kostrovými pohřby v dřevěných komorách

mohylové pohřebiště Střelské Hoštice (Strakonicko) - 5 mohyl s dřevěnými komorami

mohyly v lokalitě Skalice (Táborsko) – 4 mohyly s množstvím dochovaných předmětů (např. čtyřkolový vůz)

mohyly v lokalitě Červené Poříčí (Klatovsko) – mohyly o průměru 20 metrů

žárové pohřebiště Plzeň – Radčice – dochováno 420 hrobů

pohřebiště Manětín – Hrádek (Plzeňsko) – kontinuální pohřebiště s komorovými hroby

pohřebiště Nynice (Plzeňsko) - kontinuální pohřebiště, hroby s kamennými věnci

pohřebiště Předměřice nad Labem – 36 hrobů

Doba laténská - mladší doba železná – 400/370 př.n.l. – 0 n.l.

Keltové, obdělávání půdy železnou srpy, rotační mlýnky, hrnčířský kruh, oradlo s železnou radlicí, železářství – kladivo, poříz, kleště. Hradiska – oppida, stezky, dálkový obchod, mince. Řemesla, dobývání kovů, nerostů. Umělecká řemesla.

Hradiska – **Stradonice** plocha 80 ha, **Hrazany** 30 ha plocha, hradby široké 5- 10 m, výška 4- 5 m, **Staré Hradisko** na Prostějovsku nejdůležitější na Moravě, plocha 37 ha, hradba 2800m dlouhá, hradby až 8 m široké, již na mapě Komenského z roku 1627 podle nálezů jantaru, odhad až 2500 obyvatel, **Hostýn** (19 ha, strategické hradisko, – koncentrace obyvatelstva, mocenská střediska.

Stolová hora **Vladař** v Žlutické pahorkatině. Na dně vypuštěného rybníka byla v roce 2008 objevena unikátní dřevěná konstrukce ze starší doby železné.

Doba římská

1 až 4. stol. n.l.

Česká archeologie období let **50/30 př. n. l. až 350/380 n. l.**

naše území obýváno především germánskými kmeny. Počátek doby římské je ve střední Evropě datován odchodem keltského obyvatelstva s současně příchodem prvních germánských skupin. V období doby římské žily na českém území kmeny Markomanů, na Moravě společně s Kvády.

Území dnešních Čech, Moravy a Slovenska sousedila na jihu s římskými provinciemi Pannonií Superior (západní Maďarsko), Raetií (Horní Rakousko a Švýcarsko) a Germanií Superior (jižní Německo), kdy severní hranice těchto provincií tvořila rozhraní (limes romanus) mezi Římskou říší a Velkou Germanií (Podborský, 2006).

Římské osídlení *hradisko **Mušov*** - vyvýšenina Burgstall nad bývalou obcí Mušov. Hradisko bylo místem, kde ve 2. století n. l. stával vojenský tábor se zděnými stavbami velitelských budov a lázní 10. římské legie (např. vodovod, mohutné opevnění či příkopy). Mušov a jeho bezprostřední okolí bylo významným strategickým bodem nad soutokem Svatky a Dyje po celou starší dobu římskou. Objev královského germánského hrobu v roce 1988 dal základ k hypotéze, že se právě v této oblasti nacházelo centrum jednoho z „klientských“ germánských království 1. – 2. století (Podborský, 2006).

Doklady o osídlení v době římské jsou také z lokality ***Pasohlávky***, kde byl objeven příkop oddělující Barbarikum od Římanů (Droberjar, 2002).

V **Olomouci** (část Neředín) byly objeveny pozůstatky římského vojenského tábora.

Významné objevy byly učiněny i v lokalitě **Hulín** na Kroměřížsku.

Doba stěhování národů 4. až 6 stol. n. l

Pronikání Slovanů, r. 375 nápor Hunů další řetězová reakce ostatních národů, 451 zastaven nápor Hunů v bitvě na Katalaunských polích, menší hustota osídlení než v době římské.

Rozsáhlé migracemi obyvatelstva – od konce starověku. Příčina rozsáhlé demografické změny, zejména růst počtu obyvatel, způsobený přechodem od pastevectví k zemědělství, tj. k usedlému způsobu života.

Kromě toho primitivní způsob obdělávání půdy - rychlé vyčerpání důvod ke stěhování (rostl počet členů kmenů hledání nové půdy.

Základní archeologický pramen - pohřebiště a bohaté hrobky. Tendence k osídlování výšinných poloh (např. Brno-Obřany, Znojmo-Hradiště).

Staroslovanské období

Časně slovanské období v české archeologii označováno období mezi druhou **polovinou 6. století a koncem 7. století**. Počátek období je spojen s příchodem Slovanů a konec je datován vznikem prvních hradišť.

Slovanské osídlení bylo od samého počátku poměrně husté. Ke staroslovanským osadám patří prostá pohřebiště se žárovými hroby. **Seskupení sídlišť a pohřebišť v oblastech budoucích velkomoravských center (Hodonínsko, Uherskohradišťsko, Olomoucko, Brněnsko a Břeclavsko).**

Středověk

Historickým obdobím středověku epocha mezi koncem starověku a antické civilizace a začátkem novověku. Začátek :

pád západořímské říše v roce 476 a konec bývá tradičně spojován s rokem 1491, kdy byla Kryštofem Kolumbem objevena Amerika.

r. 568 významný příchodem Slovanů do oblasti Panonské nížiny, který je zároveň rokem uzavírajícím období stěhování národů.

Soudobá historiografie však dává přednost roku 476, kdy přijala křesťanství v katolické podobě nobilita germánského kmene Franků v čele s králem Chlodvikem Merovejovcem v Remeši, nebo roku 529, kdy byla zrušena císařem Justiniánem Platónská akademie v Athénách, jako poslední koexistence dvojího náboženství (pohanství a křesťanství)

Některými autory je konec středověku datován rokem 1453 (dobyť Konstantinopole Turky), 1456 (vynález knihtisku Johanem Gutenbergem) či rok 1517 (první veřejné vystoupení Martina Luthera a začátek reformace).

Období středověku se člení na dílčí období:

raný středověk (konec 5. století – počátek 12. století), raný středověk se dále člení na doby hradištní

- starší (650/700 – 800 n. l.) – období od počátku výstavby hradišť do začátku Velké Moravy
- střední (800 – 950 n. l.) – období Velké Moravy a počátky českého státu
- mladší (950 – 1150/1200 n. l.) – český stát za vlády přemyslovských knížat

vrcholný (rozvinutý) středověk (počátek 12. století – počátek 15. století)

pozdní středověk (1492 – počátek 17. století)

Velkomoravská hradiště (hradiště z období Velké Moravy). Nejvýznamnějšími centry Velké Moravy byly **Mikulčice, Uherské Hradiště-Staré Město, Pohansko, a Nitra**

Sídelní strukturu Velké Moravy tvořila významná „provinční hradištní města“ patřily například Olomouc, Přerov, Znojmo-Hradiště nebo Brno-Líšeň-Staré Zámky

malé hrady na skalním ostrohu (např. Zelená hora u Vyškova)

rozsáhlá nížinná hradiska – hospodářská střediska s velmožským dvorcem (např. Břeclav-Pohansko, Strachotín, Rajhrad)

menší výšinná hradiska a terénní sporadicky osídlené dominanty tzv. strážní hradiska (např. Podborský, 2006 nebo Staňa, 2006).

NENIČ MĚ !!!

NENIČ MĚ !!!

MARÍNSKÉ HRADISKO

Které době patří Mařínské hradisko mezi Křenovem a Zadním Arnoštovem nebylo ještě přesně zjištěno. Je však nepochybně staroslovanského původu asi z 10. století podle nálezů hradištní keramiky. Snad mělo koncem 12. století vztah k hlavní cestě z Moravy do Čech. Od ní se oddělovala někde u Svitávky, cesta přes Úsobrno, Konice a Náměš' na Hané do Olomouce. Na ní na kopci Duráně (prý podle Durany, ženy Otty třetího, Olomouckého) stál knížecí hrad, kde byli úředníci provincie úsobrnské a posádka, hlídající východ cesty z pohraničního lesa, který sahal až na samý okraj Malé Hané a do Čech až k Litomyšli s šířkou asi 30 kilometrů, takže řeka Svitava u dnešních Svitáv protékala jeho středem. Snad bylo starším útočným hradiškem pro obyvatele Malé Hané, do níž se z něho otevírá pohled, zatímco samo zůstává skryto v lesích a vlnitém terénu, kryto od západu Hřebečským pohořím.

Z dostupných pramenů a za
pomoci dobrých lidí shromáždil
Karel Dubový, KČT M. Třebová,
1999.

